

Oral History Kosovo

ŞÜKRÜ ZEYNULLAH İLE SÖYLEŞİ

Priştine | Tarih: 10 Kasım, 2018

Süre: 88 dakika

Mevcut kişiler:

- Şükrü Zeynullah (Konuşmacı)
- Ebru Süleyman (Görüşmeci)
- Donjeta Berisha (Kamera)

Sözel olmayan iletişimin transkripsiyon simgelem sembolleri:

() - duygusal muhabere

{ } - konuşmacı, bir takım işaretler kullanarak bir şeyi açıklamakta

Diğer transkripsiyon kuralları:

[] - anlamayı kolaylaştırmak için metne yapılan ekleme

Dipnotlar, yerellikler, isimler veya ifadeler hakkında daha fazla bilgi tedarik etmek amacıyla konmuş editöryal eklemelerdir

Birinci Bölüm

Ebru Süleyman: Şükrü amca diverebilir misiniz adınızı, soy adınızı, hancı senede doğsunuz, nerde doğdunuz ?

Şükrü Zeynullah: Adım Şüçri, ama tabi Şükrü. Zeynullah soy adımız. Dedemin babasının Zeynullah imiş adı, o vakıttan kalmış bu soy ad. Priştine’de doğdum. Bi iki-üç sene küçüklükte Üsküp’te geçirdim. Üyle babam varidi gitsin Monopol’a vazifeyle, buradan aldılar Üsküp’te, tütün fabrikası orda kaldık biraz, birkaç sene. Ama yine dündük Priştine’ye. Çocuklugumi Priştine’de fazla geçirmişim. Büle.

Ebru Süleyman: Dedenizin babasının adı imiş dediniz dimi Zeynullah?

Şükrü Zeynullah: Zeynullah dedemin babasının adı.

Ebru Süleyman: E ondan peşin nasıl imiş?

Şükrü Zeynullah: Ondan...

Ebru Süleyman: Soyad.

Şükrü Zeynullah: Soyad, ondan peşin... bilmem ben, yokmuş ondan peşin.

Ebru Süleyman: Demek soyadlar yokmuş.

Şükrü Zeynullah: Bak baba, dede, dedemin babası. Zeynullah. Ondan peşin, tabi Zeynullah başlamış resmi. Ama işte büle değişmedi kaldı şey falan.

Evelten Kosova’da birbirimizi çok tanmaydık. Deyelim bi Prizrenliler, bi Viçitirnililer, bi Mitrovicadır, Gilan, İpek falan okadar pek çok yok. Ama yavaş yavaş anladığım kadar, daha küçük iken gelişir biraz bu... komunikasyon. Çok gelişir hem bağlarız bu kasabalarla ve evlilikler da olur. Evlilikler da olur, yok evlenmezler şimdi, gençler yalnız kendi şehrinde yaşayan ya da kasaba ya da köyünde fakat yakın bir şeyle münasebet falan.

Banım annem da Mitrovicali, babam Viçitırınli. Yok babam, babam da Priştineli ama babamın babası Viçitırınli. Onlar Viçitırın'dan gelmiştir buraya. Kosova, Kosova olarak işte böyle, sora yavaş yavaş bütünleşti. Çok yakınlaştık bütün şehirler köylerle Kosova'yle şeyi.

Kosova'nın en eski yerleşim yerlerinden Viçitırın, Yanova, varimiştir bi Novo Brda derdilar bi maden ocagi, maden bayırı, o çok erken yapılmıştır. Priştine yerleşim yeri kurulmuştur Osmanlılar'dan sonra, Kosova Savaşı'ndan hemen sonra. Sultan Payazit [Beyazit] gelir çabuk, üç gün başına gelir Kosova'ya, Kosova Savaşı alanına, orada gümlür babası Sultan Murat.

Ebru Süleyman: Demek Gazimestan'da.

Şükrü Zeynullah: Po Gazimestan'da. Gümlür babası ve bu alır üzerine; bu şimdi bütün işleri alır üzerine, Sultan Payazit [Beyazit]. Hem bitakım acil kararlar getirirler, çabucak. Şehitler hakkında ne olacak, nasıl gümlücek, bazilari gütürülecek çendi vatanına falan. Ve kararlardan bitanesi imiştir nekadar bir yerleşim yeri kurulacak muhakkak Kosova alanına nekadar daha yakın ise olsun. Yerleşim yeri Kosova'ya yakın en yakın imiştir Viçitırın. Ama Viçitırın hava yoluyla deyelim bi yirmi yedi-sekiz kilometre uzak ya da yirmi beş kilometre uzak. Onin için karar verememişler onada olsun, çok yakın dil. Bu şimdiki Gazimestan deyelim bu bizim Priştineylen dert-beş kilometre kadar kısa yolle, üç-dert kilometre. Onun için karar getirilir burada yapılsın bu yer, Priştine'de kurulsun bi yerleşim yeri. Şehitlere nekadar daha yakın olsun insanlar ki şehitlere sık sık gitsınlar, ziyaret etsınlar, Yasin okusunlar, mezarları baksınlar, dikkat etsınlar, çiçekler eçilsın şey falan ondan ütüri. Bu sebepten... şimdi bu...

Ebru Süleyman: Priştine kurulu.

Şükrü Zeynullah: Bu savaştan sonra hemen başlar kurulsun. Çok uygun bir arazisi Priştine yerinin, ama Roma İmparatorluğu çalışmış kursun biraz bi yerleşim yeri ama ormanımız yakın çok olduğundan dolayı tehliceleri da varimiş çok. Demek düşmanlar çok kolay gelebilir ormandan bu yerleşim yere hucum etsın. Sora ormanımız yağmurli, yağmurli ormanı. Şimdi deriz kısa Gırmı yağmurli ormanı yabancı hayvanlarla çok; deyelim ayılar, yaban kediler, kurtlar, yılanlar, şeyler o korkidan ondan ütüri kurulamamış. Roma karar verememiş kursun. Ve daha bitakım şeyler, düşmanlar çabuk çeçebilir... ama Bizans'ta çalışmış ama o da yapamamış.

Bizans zamanından kalmış bitakım küyler. Niş yoluna dogri giderken, Poduyeva'da otarflarda. *Devet Yugović*lar bilmem *Jug Bogdan*'lar kalmış, varimiş Osmanlılar'dan peşin Sırp küyleri. Aynı zamanda Graçan Klisesi olur. Osmanlılar gelmeden, savaş olmadan bi kırk sene evel kurulur Graçan, tanıdık Graçan Klisesi. Orda Sırplar yaşaymış falan.

A bu işte konuştuğum gibi, bu dur en büyük sebep ki Priştine burada kurulmuştur. Bir sebepten, bir işten. Demek her şey başlar Türkçe’de başlamış daha vaktiyle, işle, bir işten kurulmuş. Demek bir sebepten, bir nedenden; daha yakın olmak şehitlere. Orda kalacak yaralılar, kuracak çendi evini, çocukları olacak şehire yerleşecek. Onun için Priştine kalmış adı. Bir işten, bir işer den, bir ister pir, hepsi bir; bir işten, bir işten, bir iştin, bir iştine, ‘e’ ile ‘n’ değişir sonunda yalnız Priştine olur. Priştine kalır daha cün bucün Priştine.

Burada Osmanlılar’dan sonra bildiğimiz gibi ilk kurulan bir resmi yer, bina bir mescid imiş. O mescid hala gün bugün duruyor. Ama “Adsız Mescid” denilmiş ona daha vaktiyle. Adı olmayan. Çünkü temelleri başlamış aynı zamanda ne zaman başlamış bu Sultan Murad’ın Cami si inşa edilsin. Aynı üle, yakın zamanlarda, çünkü ta cami bitecek insanlar bir yerde kılınsınlar.

Ebru Süleyman: Nerde bu mescid?

Şükrü Zeynullah: Bu hala gün bugün Priştine’de yaşıyor o mescid. Ama Priştineliler bilmiyorlar, ismini da, bilmiyorlar ki adsız mesciddir ya bişe. Ben bazılarına anlatırmışım bazılarına, kitapta da yazmışım. O dur bokser kulubi var orda o bina ştorasıdır. Adsız mescid.

Ebru Süleyman: A şimdiçi bokser kulubi demek mescid imiş eşçiden?

Şükrü Zeynullah: Mescid, mescid imiştir. Bak ne kadar kuvvetli bina hala duruyor üle. Mescidten evel daha spor salonu imiştir, jimnastik.

Ebru Süleyman: Şüçri amca ben duymışım çı orda Yahudilerle alakalı bişey imiş o bina.

Şükrü Zeynullah: Yok orda, onun etrafında, onun etrafında Yahudilerin çoğu evler kurardı. O mescidin etrafında. Yahudiler daha fazla orada imiştir nitekim dağınık Priştine’de evelden. Avrupa’dan gelmiştir Yahudiler. Avrupa kovardı Yahudileri ama Osmanlılar kabul ederdi. İşte büle. Biz çocukluktan hatırlarız büle şeyleri ama bilmezdik ki yani geçmişini bazan, geçmişini şeyini.

Zengindir tarihi Priştine’nin. Osmanlılar ne zaman atlar yetişirler Yanova’ya kadar yakın, atlarlar Yanova’nın bayırlarını ve gelirler çıkar ününe birden hemen bir düz vadi. Bu imiş o Kosova vadisi. Asçerler kendileri o vadida, ama ne zaman güürler o vadiyi çok kalabalık kuşlar, kuşlar, kuşlar {şaşkınlıkla etrafına bakay}. Yalnız soyları, çeşitleri ne kadar... çeşitleri çok ama soyları da çok kuşların varmış evelden tezlere kadar Priştinede. Onun için kendi asçerleri orda konuşarak, konuşarak; bakarak dalarlar unudurlar ki savaşa giderler. Begenirler çok o kuşları, hem o ovaya aralarında Kuşlar Ovası verirler ismini. O yerin. Onun için bugün kalmıştır Kuş-ovası ya da Kos-ovası. Kosova, Osmanlıdan.

Ebru Süleyman: Şüçri amca hatırlaymısın sen haçan idın sabi Priştine’de ne yapaydınız, nerde yaşaydınız, nasıl mahalleler varidi, çimler varidi etrafta; anneni, babani, neneni, dedeni hatırlaymısın?

Şükrü Zeynullah: Nasıl yok. Priştine epeyce geniş imiştir evelden. Çok sevilirdi, çok güzel evler varimiştir, çok lezzetli evler varimiştir. Hele görüşmeleri dışarıdan hep işlenik, tahtali, el işinden herşey çok dilber hatırlarım. Bazilari kalmışidi uzun, mahalleler da çok varimiştir. Mahallelerin sayısını saysam, on dokuz tane çıkar. On dokuz büyük mahalle. Tophane’den ta Divan Yoluna ya da Panayir Ovasi’na mi ne deyem çeşit mahalle.

Ebru Süleyman: Nerde, nerde bu Panayir Ovasi?

Şükrü Zeynullah: Panayir Ovasi, var tiyatro, tiyatronun arkasından yukari.

Ebru Süleyman: Demek Dört Lüle tarafi mi?

Şükrü Zeynullah: Buyur?

Ebru Süleyman: Dört Lüle tarafi mi?

Şükrü Zeynullah: Evet o tarafi. Yokari dogri biraz çıkardın sora o parka. Parka çıkıladı o sokakle.

Ebru Süleyman: Demek veç butarafta yaşaymışlar. Bu tarafta bu eşçi tarafta, parka kadar hem Divan Yolu’na kadar.

Şükrü Zeynullah: Parka, Divan Yolu’na kadar tabi bahçelige kadar, demek nerde stadyon, orasi imiştir bittevi bahçelik, sebze bahçeleri. Ordan geçerdı ikitane nehir bivakıt. İki nehir büyük, onlar dere oldı. Veluşa, Posderka Mahallesi, Pos-dere ya da dere mahallesi ya da, ya da başka türlü da, değışidi adlari bazan. On İki Kavak Deresi imiştir ilk adi. Çünkü o iki kavaklardan dere uzanidi, Divan Yolu küprisinden geçerdı ve bahçelige gelirdi, birleşirdilar Veluşa nehriyle. Dolaplar çalışırdı, su dolapları, bütün o bahçeligi suvarırdilar. Priştine’den ta amortizerlerin var bi fabrika duymışsınız, ya da bi okul, orta okul oralarda var, orya kadar bahçelik imiştir. Sağda solda bahçeler, sebzeler yetiştirirdi. Te büle, ama biz çocuklar biliriz, çocuklar o zamanlar gıderdik Sırpçe okula, Sırpçe.

Ebru Süleyman: Hanci senesinde, hanci seneler?

Şükrü Zeynullah: 37, 1937’de ben başladım, 38’de, 37-38’de. Hatırlarım rahmetli Atatürk’ün ölümünü. Ne zaman üldi haber celdi şeyden, temcitler okundi. O vakıt ben genç oğlan Tavukçi, Recalar’dan duyar temcitleri radyolardan hep dinlerdik. İnsanlar büyükler, velilerimiz dinlerdilar Ankara radyosunu. Varimiştir bi otuz tane radyo o Reyon markasi, eşçi markalar dinlerdilar, heryerde nerde varidiyse radyo toplanırdı kalabalık acaba alakadar edeymi onlara Mustafa Kemal’in sağlık durumu. Bazen ey olurdu sevinirdik haber ederdilar, bazan daha kötü hastalanırdı falan.

O gün ne zaman ülür o vakit duyulur haber. Bu Ziyadin ismiyle, Ziyadin tavuklarla, horozlarla meşgul olurdu onun için Tavukçi çağırırdık, çağırırmışlar. Haber verir camiya, cider evden kümesinden kavrar bi iki-üç tane tavuk mi horoz mi ne, daha citmeden pazara yolda çabuk çabuk satar, o parayle götürür hocaya verir, üç camide temcit okunulur Atatürk'ün şeysiyle [ülümüyle] alakalı.

Ovakit insanlar bambaşka, Priştine değişik, ses yok bişe yok, dert tarafi kalabalık, dükânların kapilari açık ama kimse cirmez, ne çıkmaz. Alış-veriş durur her şey, insanlar, veliler toplanır mahallelerde bazı kararlar getirir, ne zaman, nerde anma saatleri olacak; okunacak mevlüt cenaze için vesaire, vesaire. Durur, alış-veriş durur o vakitler. Hanımlar evlerde analar, abla Türk bayraklarını asarlar yariya. Hem ufak çocukları gidirirdilar hatırlarım, kışçazlari en çok kara elbiselerle ama kırmızıyla beyaz elbiselerle gidirirdilar sokaga. Ve hatırlarım yeni doğan, her doğan çocukların isimleri verilirdi ya Mustafa ya Kemal. Çok ana baba verirdi bu isimleri. Daha gençlerde okula gitmeden çocuk deyelm iki yaş üç yaş, bazı çocukların eski adlarına katılırdi bile. Deyelim Ahmet ise adi Ahmet Mustafa, Mehmet ise adi Mehmet Mustafa, Kemal katılırdi daha bir adi. Şindi yakınlarda, tezlerde üldü bi tanıdık esnafımız adi Kemal'le, ismiyle, Ali Kemal ismiyle yaşadi ufaklıktan.

Çok değişiklikler olmuştır, e bu çocuk, genç çocuk olan ne haber etti bu haberi, bu Üsküp'te Türk konsoloslugi çağırır, trende gider beklerlar bi üç kişi, kabul ederlar hazır resmi gibi. Çok teşekkür ederlar ne yapmış bu hareketi, bu güzel şeyi. Okutmuş temcitleri falan. Bi iki gün olur misafirleri falan buna diğerleri arasında teklif ederlar Türkiye'ya gelsin. Türkiye'da ona bir çiftlik versin, çiftlik hediye olacak, olacak. O çiftlik ile beraber altmış baş koyun ve daha bir takım şeyler orda ev orda tavan. Bu çocuk düşünür, babasi, anasi tabi var. Karar verememiş gitsin ve der kabul edemedim. Ve bi ifadede bulunur: "Kusura bakmayın benim vatanım Kosova, ana vatanım Türkiye, biz Türkiye'ye gidersek, başlarsak gidelim ne olur burda bizim geçmişimiz?". Ne olur Osmanlılardan kalan çok güzel yadigarlar, eserler, mimari eserleri? Çünkü burada o zaman varmış on yedi-on sekiz tane cami varmış yalnız, dokuz tane mescid varmış vesaire vesaire. Tekkeler dolli. Bu kalan miraslar Osmanlılar'dan kime bragalım? Ben başlarsam yavaş yavaş başlar arkadaşlar. Hem teşekkür etmiş çok, ayrılmışlar kabul etmemiş.

A bu, tutaym aklımda buni, çocuklar olsun ki Sırpça gideydik okula ama deyelim Hacı Ahmet'te Dert Lüle mahallesinde, var idi bikaç mahallede Kuran-ı Kerim okullari. O okula gideydim, üç tane hatme yaptım orda bile. Hacı Ahmet'te. Giderdik çok çocuklar.

Ondan sonra severdik, severdik, biz kasaba derdik olsun ki yavaş yavaş büyüdi, okadar büyük oldi Priştine ki bir şehir oldi. Ama yine kasaba bugün da bile kasaba kullanili insanlar, Priştine kasabasi falan.

Ebru Süleyman: Hatırlaymısınız babanız ne işleydi, dedınız citti Üşçübe?

Şükrü Zeynullah: Babam dedelerimin zanaadını almış idi. Uncu, uncu. Rahip Aga uncu. Bi çeşme bile Çeklik mahallesinde imiştir evımız, orda bile bi çeşme yapmıştır Çeklik çeşmesini 'keklik'. En çok orda keklik kuşları toplanmış, Çeklik mahallesi kalmış.

Ebru Süleyman: Nerde o mahalle?

Şükrü Zeynullah: O mahalle te Aladin Cami'si var, arkasında birden. O mahalle zaten, Aladin'da düşey o Çeklik mahallesine, Aladin Camisi.

Çok şeyler olmuş ovakit çok. Varimiştir ünli adamlarımız, varimiştir Tefik Raşit doktor. Tanıdık doktor imiştir. Varimiştir ondan eveli bir Cabir, Cabir hayduk, hırsız derdik. Halbuki o imiştir çok dürüst bi insan. Hem yanlış anlaşılı okadar. O yalnız giderdi en zenginlerden ustaca alırdı, bi çeşesi varimiştir, ciderdi çalardı ne lazım fukaralara dağıdırdı. Brarırdı evinde, dağıdırdı. O hayduk imiştir, demek hırsız, lopov ama büyük insan imiştir. Bi hangi kahvehaneye, çaycınicaya cırırdı kolkardılar bittevi insanlar. O çok dürüst imiştir. Hem...

Ebru Süleyman: Nevakit bu? Demek haçan Yugoslavya Krallığında?

Şükrü Zeynullah: Bu, bu, bu dur daha Atatürk ülmeden, daha Atatürk'ün ilk zamanlarından, o vakitlerden kalmıştır. Bu duyulur yavaş yavaş bütün dünyaya hem...

Ebru Süleyman: Demek nice Birinci Dünya Harbi.

Şükrü Zeynullah: Birinci Dünya Harbi, ştorda. Şto vakit. Ve konuşulurdi daha cün bucün en dürüst hırsızlardan Priştine'de üle bi hırsız varimiştir. Doğru, yalan yok, insan imiştir yardım ederdi. Kendisi kalırdı aç varise hancı fukaraya cütürsün ekmek.

Priştine'nin büyük tarihi çok ceniş. Varimiştir çok insanlar varimiştir. Varimiştir bi usta Salih, Salçe. O yaşadı doksan kusur sene. Elli beş sene evel üldi. O büyük zanaatçı imiştir, usta imiştir. O bütün lordlar, bütün o generallar, İngiltere, Fransa'dan, şeyden celırdılar ismarlardılar payton ondan. En luks en güzel paytonlar yapardılar, arabalar o zenginlere üteye, Avrupa'ya.

Sora bi Bayram Kovaç varimiştir, ailesi. Onlar paşalara, zabıtlara yapardı kılıç. Kılıçlar, yataganlar, şeyler. Demek o da idi bi tanıdık bi şahıs. Ve daha çok çok. Ben şimdi sezinemeym, şimdi biraz heyecanlanım, heyecanlanım. Bilmeym neyi peşin alam, neyi peşin alam örnek. Büyük insanlarımız varimiştir, büyük insanlarımız. Daha geçlerde...

İkinci Bölüm

Şükrü Zeynullah: Bakınız biz eski Türkçe'yi konuşurduk. Her vakit 'g' harfi yerine Türkçede 'c' derdik, 'k' harfi yerine 'ç' derdik vesaire vesaire.

Ebru Süleyman: Demek nice şimdi nası ne süleysık, üle mi sülemişiniz daha peşinden?

Şükrü Zeynullah: Yok, şimdi daha öz Türkçeyi konuşuyoruz. Evelden bilmezdik hiçbirşeyi. Geldim gittim desaydın bikimseye bilmezdi ne deysin. Coldum, cittim...

Ebru Süleyman: Yo, deym şimdi nası ne süleysık.

Şükrü Zeynullah: Buyur?

Ebru Süleyman: Şte şimdi nası ne süleysık.

Şükrü Zeynullah: Yo, dilimiştir üle.

Ebru Süleyman: Şimdi benle sen nası ne süleysık?

Şükrü Zeynullah: Yo, dilimiştir üle. Üle dilimiştir. Yokimiştir. Okullar yokimiştir.

Ebru Süleyman: Nası imiştir daha değişik?

Şükrü Zeynullah: Cittim coldum. Vıçıtırın konuşurdi başka türlü Türkçeyi, Mitrovica deyelim başka türlü. Ne var, hava yoluyla varmi alti [kilometre] metro Mitrovica'yle, yayan cideydilar Mitrovica'ya. Vıçıtırın, Vıçıtırın-Mitrovica üle mi? Mitrovaica başka türlü Türkçeyi türkler konuşurdi, Vıçıtırınlilar başka türlü konuşurdi. Deyelim Vıçıtırınlilar derdi 'isteymisi', 'cideymisi', 'oynaymisi' anlaymısın. Mitrovicalilar anlamazdi. A Mitrovicalilar konuşurdi 'dermuga', 'almuga', 'citmuga'. Eh, anlaymısın? Priştineliler 'coldum', 'cittim' şte büle.

Ebru Süleyman: E biz daha deysık coldum, cittim.

Şükrü Zeynullah: Evet, ama deyelim İpek ise daha başka, Prizren daha başka, Gilan daha başka. Ama topi topuna Türkçeyi konuşan dil en iyi imiştir Gilan. Bakınız bu büyük meseledir. Neden dersiniz? Bana güre ne kadar daha yakın...

Ebru Süleyman: İstanbul Türkçesine.

Şükrü Zeynullah: Anadoluya isen, İstanbul'a demek Türkiya'ya dogri isen, onlar daha iyi konuşurdilar Türkçeyi. Deyelim Kaçanlık, Kaçanlık. Kabahat yapardi çimse kaçardi. Kaçanlık derdilar o bayırlara. Şimdi deylar Kaçanik, Kaçan-ik, Kaçanlık adi imiştir. O bayırların obi tarafında daha üz Türkçeyi konuşurdilar insanlar 'geldim', 'gittim', 'iki tane'; demezdi 'içi tane' anlaymısın. Onun için Gilan en yakın Makedonya'ya düşey onun için alışık...

Ebru Süleyman: Daha çok benzey İstanbul Türkçesine onlarla.

Şükrü Zeynullah: Daha çok benzey Türkiya Türkçesine. Türkiya'nın Türkçesine. Biraz daha başka.

Ebru Süleyman: Ama bu eşçi Türkçeyi o vakit herçez süleymiş demek, üle sülenilimiş kasabada.

Şükrü Zeynullah: Herçez, hepisi süleymiş. Var imiş sora, yavaş yavaş, yavaş yavaş, ne zaman kurulus Priştine yerleşim yeri, o vakit Sırlarda gelir, Boşnaklarda. Yahudilar Avrupa'dan, az sayida ama [anlaşılmay]. Güneyden Arnautlar, Arnautlarda gelirdi yerleşirdi kasabanın daha kenarlarına se çünkü onlar alınırdi daha fazla tarımcılıkla, şeyle. A bizim kasabalilar daha fazla zanaatiyle, zanaatle.

Ebru Süleyman: Ne zanaatlar varimiştir?

Şükrü Zeynullah: Buyur?

Ebru Süleyman: Ne zanaatlar varimiştir?

Şükrü Zeynullah: Zanaatlar varimiştir kuyumcidan başlayarak, saraç ayakkabıcı, terzi; çok tanıdık terziler varimiştir, çok tanıdık berberler varimiştir. Berberler imiştir doktor cibi. Ahmet Kırna deyelim. O ilaçlar yapardi insanlara. Romatizma için, bilmem niçin, nefezdarlık için ya da... var aklımda çok şeyler ama bilmeym, dağınık, bilmeym ne diverem.

Ebru Süleyman: Var vakit.

Şükrü Zeynullah: Varimiştir doktorlar da. Ama bitane varimiştir Tefik Doktor. Tefik Doktor o imiştir çok tanıdık Avrupa'da. Avrupa'ya ne zaman citmişidi. Burada hastayı Doktor Tefik bakardi...

Ebru Süleyman: O Avrupa'da mi okumuş?

Şükrü Zeynullah: Yok. Avrupa'da de, tabi Avrupa'da.

Ebru Süleyman: Sora colmiş buraya.

Şükrü Zeynullah: Tabi burya. Tefik soy adi Raşid imiştir. Orda Çeklik mahallesinden daha beriye biraz kasabaya daha yakın. Orda imiştir evi, hala duri evi, eşçi ev. O cider Avrupa'ya. Çağırırlar oni. Duymişlar Avrupa çağırırlar, üteye cider. Oturur bieyam, oturi musafir. Cene ciderdi, cene ciderdi, cene ciderdi. Ama sık sık o kadar dil. Çok şeyleri Avrupa doktorlari sorardi Tefik'e. Bazan bazi aileler, daha yüksek aileden, daha zenginler; Tefik Doktor bakardi, derdi bu hastalığına buni lazım yapasın, şte büle ilaç, üte beri. Ama madam zencin onlar Avrupa'ya hastayı cütürürdilar baksın doktorlar, Avrupa doktorlari.

Fransa'da, Avustriya'da. Ne zaman sorardilar o Avrupa doktorlari “ Nerelisin? Nerden celdin? Priştineden. E tanaymısın bi Tefik doktori? Tanaym. Baktimi Tefik? Bakti. E Tefik nasıl demiş ise üledir. Biz Tefik'ten daha iyi bilemeyiz.” O vakit doktorlar.

Priştine'de çok olaylar olmuştır, çok büyük şeyler olmuştır. Ama bunlar yazılmamış. Kaydedilmemiş. Büyük ustalarımız varımıştır. O çendi berberlerimizi imiştır doktor. Terziler yeni moda çıkarırdılar, ayakkabicilar. Varımıştır bi ürtili çarşımız, orda... o çarşıyı yıktılar, yıkıldı çok şeyler, çok şeylerimiz citti.

Ebru Süleyman: E Şükrü amca hatırlaymısın şindi Birinci Dünya Harbından sora belçi idi biraz zor burda hayat? Üle haçan idiniz sabi, haçan cideydınız okula o vakıtlarda. Sora birden başladı, demek Atatürk haçan ülmüş, soradan direk başladı İçinci Dünya Harbi. Tutaymısın aklınızda bunlari, nasıl idi?

Şükrü Zeynullah: Ben İçinci Dünya Harbı'ni tutaym aklımda ama Birinci Dünya Harbı'ni tutamam.

Ebru Süleyman: Oni duydunuzmi nenenızden, dedenızden, bişeyden?

Şükrü Zeynullah: Tabi, Birinci Dünya [Harbi] harap olarak Priştine'yi brakti. Üle geri Priştine'yi brakti. Priştine o zamanlarda ilerleyemedi. Ne zaman yaklaşır İkinci Dünya Harbi olmadan o vakit bayagi bazı değişiklikler olur, modernleşir. Başlar binalar daha olsun modern. Artık alaturkadan yavaş yavaş alafrangaya demek geçer, binalar başlar olsun daha güzel, Avrupa biçiminde vesaire vesaire. Ama o Avrupalı binalar da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ne zaman kurtuluş olur, onlar da harap oldi yıkıldı, hep şey oldi, yıkıldı komunizim zamanında. Komunizim çok yanlış yaptı. Milletler dagıttı, yerli Priştineliler dayanamaydı, bi yere kadar dayanıdı, dayanamaydı onlar göç ederdilar ana vatana Türkiye'ya.

Ebru Süleyman: Tutaymısın... var mi hatırınızda haçan coldi buraya Bulgar asçerleri, İtalyan asçerleri?

Şükrü Zeynullah: Hatırlarım, nasıl yok.

Ebru Süleyman: Diverebilirmissiniz birazcık o cünleri?

Şükrü Zeynullah: Alamanlar geldi. Alamanların müttefigi İtalyanlar. Ama Almanlar o kadar çok burada yerleşmedi, deyelim Priştine'de. Fazlasi brakti İtalyanlara. Çünkü burası olsun ki harp zamanından 41'den 44'ine kadar burada olmaz ya o kadar, nasıl deyem, konfliktler [çatışmalar], anlaşmazlıklar, savaşçıklar, şeyler yok. Yanlız burada kurulur bi gençlik teşkilati. Onlar Genç Partizan deydilar o vakit. O vakit Tito'nun ismi arkasında onlar o program üzerinde çalışırdilar. Demek sosyalist cibi bişey, komunist cibi bişey. Onun için bizim cençler, çok cençler, Meto Bayraktar cibi Selimler cibi, bilmem Kocadişler cibi, Raşitlar falan dolli cençler; hatta sonra çocuk bile, çocuk kadar ufak imiştır Süleyman bizim, Süleyman soy adıyla...

Ebru Süleyman: Şerafeddin.

Şükrü Zeynullah: Şerafeddin Süleyman. O bile bi partizan vazifesinde. Karadaşı, büyüğü...

Ebru Süleyman: Remzi. Remzi.

Şükrü Zeynullah: Evet. O, onlar savaş ederdi hem yerli düşmanlara hem bu, nasıl derlar, Almanlara karşı. Keçikol'da olurdi savaşlar, ciderdilar orda savaşirdilar. Meto Bayraktar üldi, bilmemne üldi, onların hepsi üldi cittilar. Ama kurtuluştan sonra burada herbi halk kazandı çendi şeyini [haklarını]. Sırpalar ayri, Arnautlar ayri, şeyler ayri yalnız Türkler, Türklere verilmedi çi var burada Türkler. Onun için biraz kasaba başladı o vakitten seyrek lensin ana vatana cideydilar en çok.

Ebru Süleyman: Kasabalılar?

Şükrü Zeynullah: Kasabalılar, kasabalılar. Kasabalılar.

Ebru Süleyman: Hatırlaymısınız haçan göç edidilar trenlerle, şeylerle?

Şükrü Zeynullah: Ne idi?

Ebru Süleyman: Haçan göç ettiler Türkiya'ya.

Şükrü Zeynullah: Nasıl yok. Var resimlerimiz. Aglamaklar, o şeyler, ayrılmaklar, şeyler. Her cün trenle cünderidik, şey yapaydık, aglamaklar. Bragidilar evini, şeyini.

Ebru Süleyman: Niçin cideydilar haçan bitti savaş?

Şükrü Zeynullah: Komunizim, komunist zamani o. Üle imiştir.

Ebru Süleyman: E sizin aileniz niçin karar verdi kalsın?

Şükrü Zeynullah: Şimdi mi niçin karar veri kalsın?

Ebru Süleyman: Yok, o vakit. Esçiden.

Şükrü Zeynullah: Ha, niçin onlar karar veri. Kan düşmişlar onların çocuklari Gazimestan'da. Savaşta. Onların kan... onların burada yeni yeni aileler yetiştirirdi. Onların çocuklarından. Babasi ülmiş ama çocuğı kalmış Priştine'de yaşay. Onlar hala cün bucün var o eşçi şehitlerin tohumlari burada, mahallelerde. Hala.

Ebru Süleyman: Demek istemediniz bragasınız.

Şükrü Zeynullah: Biz kıyamadık bragalım. Anam [citti], 1938'de 37'de, 37'de, üç yaşında imişim o vakit, sünnette idim, büyük ailesi varidi Mitrovica'da. Kalabalık aile, hepsi karar cetirmişidilar güç etsinlar. Anami da orya koymışlar ama babam bragamaydi, yapamaydi. Babam istemeydi hiçbitürli. Ve çalışmışlar halalarımle [ikna etsinlar], halalarım daha büyük, iki halam daha büyük. Yalvarmışlar, şey yapmışlar anam isteymiş ama cene o da nasıl braksın kendi insanlarını, şeylerini ciderlar.

Üsküp'te o vakit yaşaydık, celirdilar Mitrovica'dan alırlar paytonle cütürürlar. Ben anlarım cene üç yaşım varimiştir ama sünnette idim. Çabuk enerım aşari. Varimiştir evımız bi dere ceçerdi ama evden bi beş-altı metre bi köprü varimişidi. Nice kapidan çıkaym dereye tekirlenim, çıkarmışlar.

Ebru Süleyman: Üşçüp'te mi bu? Üşçüp'te mi?

Şükrü Zeynullah: Üsküp'te. Ciderlar ütede. Ben heniz anami cürdüm 51'de. 51'de galiba yirmi yaşında, ştüle, yirmi bir yaşında cittim cürem anami.

Ebru Süleyman: Anneniz demek cittimi Türkiya'ya?

Şükrü Zeynullah: Citti, citti. Kaldi babam burada.

Ebru Süleyman: Siz babanızla.

Şükrü Zeynullah: Babam kaldı evet. Babam evlendi bi artist Budapestli Macaristan'dan bi kızla. Celmiş idilar tiyatroya Üşçüp'te, o idi artist. Orda begenmişlar biribirini kalmış, kaldı o kız burada, evlendi.

Ne zaman celdik Priştine'ye o vakit cideydım okula. Kuran-ı Kerim'e, bakmıştır beni, çok iyi bakardı. İyi ceçınırdilar ama bir gün okuldan celim, mektepten, hocadan; alır çantami, çantamdan çıkarır Kuran'ı kalabalık ev ününde kapıda; Çeklik'te oturdık, yok Dert Lüle'de oturdık o vakit savurur Kuran'ı. Babam ne zaman celir eve duyar, o vakıttan bozulur işler ayrılır onlar. Evlenir işte bunun nenesiyle... Fahriye adi idi. Uzun bi süre...

Ebru Süleyman: E onlar hanci dili süleymiş aralarında?

Şükrü Zeynullah: Çimler?

Ebru Süleyman: Babanız hem Macaristan'dan o kadın.

Şükrü Zeynullah: Onlar yavaş yavaş Sırpçe, Sırp dilini, ama yavaş yavaş sora Türkçe ügrendilar niçin daha kalabalık Türkçe ügrendirdilar. Sırplar da konuşırdilar Türkçeyi. Bi Sırpli deyelim arkadaşına, Türk arkadaşına Türkçe bazı şeyler sülerdi, Türk ta verirdi cevap ona Sırpçe. Anlaymısın? Niçin şey olmasınlar [nazik olsunlar]. Çok iyi geçirirdik. Anlayış varımiştir.

Ebru Süleyman: Hem başka milletlerle.

Şükrü Zeynullah: Bizim arkadaşlarımız Sırpli varımiştir, yokımiştir farki hiç. Çok interesant imiştir, kolay kolay anlatırılmaz büle şeyler. O kadar arani o zaman, ben severdim bi üç hafta o eşçi zamanda yaşayam şimdi üç sene burada yaşamaya, bu şeyde yaşamaya. Ama bak haçan cürri insan, bak evlatlar, torunlar, torunların torunları, şeyleri o vakıt başka türlü düşüni. Ne yapalım, şte büle bu işler.

Ebru Süleyman: E sora demek meytebe cıttınız, İcinci Dünya Harbi oldi sora Kurtuluş, ondan sora Yugoslavya başladı. Yeni Yugoslavya.

Şükrü Zeynullah: Başladı Yugoslavya. Yeni Yugoslavya. Orda herşey değışti.

Ebru Süleyman: Nasıl değışti sizin hayatınız, cünden cüne neler değışti?

Şükrü Zeynullah: Velam her bir millete, azınlığa her bir çımseye hak verildi. Türklere, yoktur Türkler, burada Türk yok... Yok. Fes takamazsın, Türkçe konuşamazsın sokakta. Ciderdik Arnautçe [okula], bilmezdik Arnautçe. Bazilari Sırpçe ciderdi ne yapsın, okula çocuklar, yok.

Ebru Süleyman: Ta demek ne vakıt başladı Türkçe sora 55-57'sinde mi?

Şükrü Zeynullah: 57'de, 57-58'de ştüle. Ama Türkçe okullar başladı 51'de heniz.

Ebru Süleyman: 51'de.

Şükrü Zeynullah: O vakıt 51'e kadar, demek 41'den 51'e kadar on sene burada Türk yok. Bi Türk sıkamaz desin Türk çendine. Sokakta konuşamazdik. On sene yoksuk. Hem bi çeretten ne zaman çıktı sayımlar oldi hem Sırp'lardan, hem Arnautlardan, hem onlardan hepisinden en büyük sayisi Türklerin. Hade şte, ne demek milliyetçi. Genelde Arnautlarda yoktur kabahat ama Arnautların içinde varidi ağır, bi fena, bi ters bi insanlar milliyetçiler. Deyelim ben Arnautluga nezaman cideym, citmişim bikaç defa. Arnautluga cideym sevinilar. Bazı Arnautlar bilidilar Türkçe konuşunlar. On beş-yigirmi sene eveli citmişim, yigirmi beş sene eveli. Enver Hoca zamanında Enver Hoca'yle imişim, Türkçe benimle konuşmiştir. Cideym cürilar "Erdh qe ky prej Prishtinë ky turku" kalkardi ayaga. Deydınmi Türk Arnautluk'ta, Arnaut kalkay ayaga.

A Kosova'da dersin Türk o vakit yandı. E bak çok mi ileri citti Arnautlar Kosova'da çi büle yapsınlar? Ama ne yapalım şte büle imiş yazılar. Şindi yavaş yavaş düzeli. Arada sırada olidi bişe ama kapaylar çabuk ağızlarını o milliyetçilerin. Çünkü yavaş yavaş başlay düşünsunlar Arnautlar da. Şte bu 'fena' Türkler olmasaydı Arnaut ismi bucün dünyade anılmazdı.

Balkanlardan senelerce çıkmadı, lazım idi çıksın Türkler ne zaman anlaşma oldi, çekilecek Osmanlılar artık, ta kurdi bi devlet Arnautlara, dedi: "Arnautluk şte sizin devletınızdır Allah yardımcınız olsun, halal olsun!" Demek kurdi Arnautlugi, Berlin Kongresi'nde imzalandı, hem o vakit başladı çekilsin. Hem burdan ne zaman çekildi, burda topraklardan Priştine'den, çağırırdılar Hasan Priştine'yi bazı Arnautları, bilmemneyi burdan: "Bak biz cideysık asınız bayrağınızı burda. Demek sizin toprağınız Kosova'da da olur." Yok dediler, anlaşırız biz Sırbia kraliyle kolay. Ama bak ne oldi, heniz okadar senelerden sonra, heniz alındı hüçümet, bak hala yeleşemedi bile. Ya cittik siyasete şimdi, fena büle.

Ebru Süleyman: E veç soram daha bişe İnci Dünya Harbindan eveli, hatırlaymısınız Yahudileri kasabada? Birazçik diverdınız ama varidi, dediniz varidi Türkler, Sırlar, Arnautlar, Yahudiler, Romlar. Nerelerde bunlar kasabada idiler, ne yapaydılar bu karışık milletler? Ne işleydiler, nerde yaşaydılar? İnci Dünya Harbindan peşin, en eşçiden, haçan idiniz sabi.

Şükrü Zeynullah: Romlar deyelim yaşaydılar iki mahallede: Aşarçi Mahalle derdik hem Yokarçi Mahalle. Aşarçi Mahalle idi Divan Yolun bi geniş bi merkezi, büle bi düzlük. Geçerdi dere ordan. Orda onlar imiştir, esmer dilimiştir ama beyaz imiştir daha şey, büle daha başka türli. Onlar konuşurdi fazlasi Türkçe hem beyaz imiştirler. Ne zaman açıldı okullar, Türkçe başladılar citsınlar okula.

A bubi büyük sayida Çingeneler, Romlar yaşardı Mor Ova'da. Mor Ova demek Morava. Moravska yokarda, nerde düşey, o taraflarda. Var park, parkın üstünde. Orda imiştir yerleri, orda imiştir daha kalabalıklar. Onlar imiştir daha esmer. Onlar Çingenece konuşurdi ama mutlak Türkçe da. Onlar işlerdiler büle; hamal, taşırdılar şeyleri, bilmem neleri. Varimiştir onlarında intellektuallar, işlerdiler, deyelim *konobar* [garson] cibi, işlerdiler büle restoranlarda. Üle da varimiştir.

Aşarçi Mahalle'de varimiştir sanatçılar da, müzisyenler varimiştir tanıdık. Gırnataci Şükrü Tonar çağırırdık, Abdullah, bu İbrahim Peçevi, çemaneci. Hüriye Tellici, o da şarkici, varimiştir grupı. Hüriye Tellici dil, Hüriye Tellici başka imiştir, Hüriye Çemaneci o da çemaneyi çalardı, karilarle orkestra yapmışıdi. Hem varimiştir şte diverdim bu Savçe ne yapaydı paytonlar şeylere. Bayram Kovaç, ailesiyle kılıçlar, yataganlar, temiz şeyler.

Ebru Süleyman: E Sırlar nerelerde yaşardı?

Şükrü Zeynullah: Sırlar da bi sokakta içi-üç tane ev, derdincisi Sırlı. Cene bikaçtane ev cene Sırlı, cene bi mahallede. Bir mahallede bi on tane Sırlı varimiştir.

Ebru Süleyman: Demek çimlerle beraber? Türklerle, Arnautlarla.

Şükrü Zeynullah: Hem şte Sırplar, başka yok. Yahudilar, Alaman çok aldı Yahudilari çekti burdan. Kalmadı çok Yahudilar. O çocuklari salte kurtardık biz, aldık beşige kose bizim çocuklar. Büyükleri aldı Alamanlar cütürdi.

Ebru Süleyman: Tutaymısınız siz aklınızda oni, haçan coldi?

Şükrü Zeynullah: Nasıl yok. Biz nekadar kurtarmışık insanlari, bazı büyük gençleri da kurtardık. Yo bu dur kardaşım, bu dur şeyim, bu dur şeyim kurtardık neka edebildiysek.

Varimiştir çok anlayış, yokimiştir düşmanlık biribirimize. Arnoudi hele dinımız aynı, Arnaut Türk aynı. Severdik biribirimizi, yoktur ne nereye cidesin. Verirdik kızı Arnouda, Arnauttan alırdık ya bişey. Ama istemezdik olsun işimiz o kötü Arnautlarla, milliyetçi Arnautlarla. Onlar yanlış idilar.

Üçüncü Bölüm

Ebru Süleyman: Esnaflar, esnaflar varimiştir.

Şükrü Zeynullah: Fazla esnaflar varimiştir. Arnautlar celirdilar Arnautluk'tan, se bizde yokimiştir harptan sora. Arnautlarda ilkokuli bitirmiş ise hanci Arnaut Sırpçe deyelim, çok seyrek. Ama Arnautluk'tan celdi ügretmenler, profesorlar hem açıldı okul da, ügretmen okuli.

Ebru Süleyman: E siz demek ilkokuli Sırpçe mi okudunuz?

Şükrü Zeynullah: İlçokuli Sırpçe birinci sınıfı. Ne zaman celdim, celdik Priştine'ye 41'de, 42'de, 41'de ikinci sınıfa Arnautçe cittik.

Ebru Süleyman: Demek o vakit varidi Arnautçe.

Şükrü Zeynullah: O vakit Arnautlar coldi burya. Oldi büyük Arnautluk "*Shqipnija e Madhe*" anlaymısın? İtalyanle idi Arnautlar, İtalyanle Arnautluk. Hem bu, nasıl idi adi, Ahmet Zog... Ne anlatırdım ben?

Ebru Süleyman: Devam ediniz.

Şükrü Zeynullah: 41'den 44'in sonuna kadar 45'e kadar demek o dur bi beş sene. Beş sene Priştine'de yaşayan çocuklar hepisi nerdeyse hepisi Arnautçe ciderdi. Sırpli, Türk, bilmemne, Arnaut, hepisi Arnautçe ciderdi, başka dil yok. Çok sesle vela sokakta konuşamazdık Türkçe. Yanlız evde kapanık duvarlarda. İşte okadar imiştir. Ama bu Arnaut milletın bi kabahati yoktur. Arnaut milletın içinde bazı bozuklar.

Ebru Süleyman: E sora, demek sora kurtuluş oldi, İtalyanlar citti, Partizanlar coldi degiştı herşey. Biraz anlattınız o vakit sora 51'ine kadar tanımadılar Türkleri...

Şükrü Zeynullah: Yok, yok.

Ebru Süleyman: Sora 51'inde başladı okullar açılısın.

Şükrü Zeynullah: Okullar açıldı.

Ebru Süleyman: Siz o vakit ne yapaydınız, kaç yaşında idiniz, bitirmişmiydiniz okuli?

Şükrü Zeynullah: O vakit ben çalışıdım devlet Halk Şarki ve Danslar Ansamble'sında, *ensemble* [topluluk]. Devletin.

Ebru Süleyman: Ne iş yapaydınız orda?

Şükrü Zeynullah: Orada oyuncu idim. Oynaydım ben orda. Priştine'de da varidi. Priştineliler varidi, varidi orda Arnautlar, Sırpolar, Türkler. Orada bi bi sene, bi seneden sora oldum müdür yardımcısı.

Ebru Süleyman: Hanci seneler bu?

Şükrü Zeynullah: Bu dur 50, 50'de. 49-50'de. 49-50'de. Çok cenç oldum yardımcısı müdürün. Müdür idi bi Rus ama o sonra çıktı onun boyalari imiş Bolşevik. O vakit komuizim düşmani imiş babası, şeysi; o vakit o çekildi e sora ben ceçtim bi bi sene müdür. Orda oldum bak cenç. Ama 51'de açıldı, duyuldi çi açılacak olkullar. O vakit biçeretten hepisini braktım, ceçtim 51'de Türkçeye. Türk okullarına. Cıttık Üşçüp'e cideydık yazda dert ay okuyduk, bitiridık bi sınıfı celidık.

Ebru Süleyman: Çim idi ügretmenleriniz?

Şükrü Zeynullah: Üretmenlerimiz bizim.

Ebru Süleyman: Haçan açıldı o vakit. İlk.

Şükrü Zeynullah: Türk olkuli mi?

Ebru Süleyman: Po.

Şükrü Zeynullah: Süreyya, başta Süreyya Yusuf, duymışsınız.

Ebru Süleyman: Duydum po, nasıl yok.

Şükrü Zeynullah: Süreyya, Üşçüp'ten celmişidi bi içi tane.

Ebru Süleyman: Demek siz Üşçüp'te ügrenidınız sora burya colidınız.

Şükrü Zeynullah: Bak sen Makedonya'da Türkler var, a Yugoslavya şte hepımız. Makedonya'da var Türkler, Sırbistan'da var Türkler, bilmemnerde var Türkler, her yerde Karadag'da, şte Tivar'da daha var, a Kosova'da yok. Sırbistan'da varidi tezlereka. Viran Yer, Vranje deylar. Ya da Bilaç, *Biljača* var bi yer Türk yeri eşçi. Bil-aç, orda tezlereka Sırbistan'da Türkçe varidi. A 51'e kadar Türkçe burada yok {şaşıрма işareti yapay}. A burasi düşeydi Sırbistan'a o vakıt Yugoslavya zamanında. Bak ne kadar terslik bize karşı. O vakıttan başladı göç, göç cidılsın. Se burada olurdi, hepımız olurduk.

E profesorlar bazilari celdi Üşçüp'ten. Üşçüp'ten mi Gostivar'dan mi, şeyden mi ta yetiştik biz. Biz okuyduk, colidik burya. Yokimiştir çocuklari nerde koyalım. Bi okul verdılar bize bi eşçi kilim meytebi. Elena Gjika'ya karşı imiştir bi okul ufak, verdılar oni bize. Varidi bi beş-alti odasi orda tutaydık ders, Globoderler'in evinde tutaydık ders, Ahmet terzinın, Abdullah terzinın evinde. Aladin Camısında varidi üç tane sınıf orda boş, sınıf dil bi oda şte büle. Orasını da sınıf yapaydık. Binlerce çocuk, alti sınıf, alti sınıf daha fazla yok. Alti sınıf, demek alti oda. A çocuklar binlerce. A boşalidi o vakıt. Arnautlar sınıflari kalmaydı. Otuz çışı deyelim çocuktan...

Colidi üretmen ya da müdür okulun deydi büle büle Arnautçe konuşıdi deydi açılı büle Türk meytepleri, varise çimse aranızda ne stey ana babanız Türkçe yolasın haber edınız. Pazartesi cüni haber edınız. Biz da celdik Pazartesi dedik büle, büle diveridik orda müdüre onlara çi babam demiştir biz Türkçe cideceksık. O da ügretmen Arnautçe konuşıdi, çim cidecek çiksın sınıftan. Deyelim otuz-otuzbeş çışiden kalidi bi yedi çışı orda Arnautçe. Şte büle. En kalabalık okullar o vakıt 51'den 62-3'üne kadar Türkçe imiştir sınıflar. Sora oldi büyük...

Ebru Süleyman: Siz o senelerde ügretmenlık yaptınız.

Şükrü Zeynullah: O senelerde ügretmenlık yaptım. Ügretmenlık, müdürlük. Ben yetiştım kurucusu olam Türk okullarının bir, kurucusu olam kültür güzel sanatlar derneginın, kurdum Türkçe koroyi, kurdum Türkçe tiyatroyi. Tiyatroyi kurmişidim, nasıl derdılar o Hacivat hem şeyi...

Ebru Süleyman: Karagöz.

Şükrü Zeynullah: Karagözi. Kurdum daha Arnautçe ciderçe okula, sakli evlerde. Kurmişidim çocuklara bizim dilde. Deyelim Nasreddin Hoca'nın şeylerini, ve bu 48'de. Çocuk içen. Colidılar kalabalık çocuklar akşama karşı cideydılar eve dolli bakaydılar. Bi ahırı yapmişidık, yeleştırdık temiz tahtalar, pencereler, şeyler orda bakaydılar.

Ebru Süleyman: Demek 63'üne kadar siz okulda idiniz. Müdür idiniz, öğretmen idiniz, sora?

Şükrü Zeynullah: Dur, 63'üne kadar mi dedim?

Ebru Süleyman: Po.

Şükrü Zeynullah: Bilmeyim ben, ben sora ne zaman oldılar okulda yeterli derecede, normal derecede hemen öğretmenler, Türk öğretmenleri o vakit ben cıttım Belgrad Üniversitesinde bitirem yüksek *klaselerimi* [derslerimi]. Orada şte dert sene kaldım.

Ebru Süleyman: Hanci senede cıttınız?

Şükrü Zeynullah: 60-59 galiba, 60 ştorda. 63'te bitirdim.

Ebru Süleyman: Demek Beograd'ta okudunuz.

Şükrü Zeynullah: Beograd'ta, Novi Sad'ta da.

Ebru Süleyman: Hem Novi Sad'ta da okudunuz. Neyi okudunuz?

Şükrü Zeynullah: Biyoloji, kimi, beden. Üle ben sorulmadım. Biyoloji, kimi, beden yokidi öğretmenimiz e ben lazım okuyam [anlaşılmay]. Yok se ben seveydim okuyam cografya ya tarih ya bişe. Nice hepımız.

Sora ilk kurmuşım çocuk gazetasi çıkmıştır. ABC ismiyle. Sora ordan, okuldan ne zaman doldi öğretmenler ben tayin oldum Pionerler Merkezine müdür. *Pionirski Centar*. Orda kurdum Birleşmiş Milletler Çocuklar Kulubu'ni. Daha cün bucündür resmi. Çocuklar olidi orda...

Ebru Süleyman: Birleşmiş Milletler ülkelerinin temsilcileri.

Şükrü Zeynullah: Ne deytiler? *Ambasador* [büyükkelçi]. Büyükkelçi mi ne deylar *ambasador*? Orda olidi Sırbistan'ın, Rusya'nın, Arnautlug'un.

Ebru Süleyman: Birleşmiş Milletler devletlerinin.

Şükrü Zeynullah: Resmi olarak Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri o vakit celmiştir New York'tan. Celmiştir bizi cürsün. Orda veridilar imtihan, şey da olidilar.

Ebru Süleyman: Hanci sene colmuş?

Şükrü Zeynullah: Hanci sene... Var resmim ama, hanci sene 50-60, 64-5'te. U Thant imiştir. U Thant.

Ebru Süleyman: Po U Thant.

Şükrü Zeynullah: Duymuşsun U Thant'i için.

Ebru Süleyman: Po duydum, duydum.

Şükrü Zeynullah: U Thant, resimler var büyük şey, o kiyamet oldi o vakıt.

Ebru Süleyman: Demek colmiş Priştine'ye.

Şükrü Zeynullah: Hanci millet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Priştine'ye celmiştir? Yanlız şto Çocuklar Birleşmiş Milletler Kulübü'nün resmi kabul edilmiş sebebinden, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Priştine'ye gelmiştir. Hem çocuklar uniformayle, şeyle imtihanlari veridilar olidilar *ambasador*.

Ebru Süleyman: E nerden düştü sizin aklınıza yapasınız bu kulubi?

Şükrü Zeynullah: Nerde, benim o idi vazifem. Nerde düştü aklıma yapam koroy? İlç Türk korosuni ben çıkardım. Nerden düştü aklıma çıkaram çocuk gazetasını, çıkarıdım. Aynı o piyoner merkezi. *Qendra e Pionerve* anlaymısın orda. ABC çıkarıdık, çıkarıdık gazetayı. İlk gazeta, sora başladı Tan. E sora Tan'a aldılar beni orda oldum müdür Tan'ın ama ticari müdür.

Vagonlarla cetirıdım çitaplar Türkiye'dan. Cetitirıdım çitaplar Türkiye'dan, sazlar, bilmem neler, romanlar, atlaslar, tarih, biyoloji, cografya atlaslari Türkçe hep. Yokidi kitabımız. Haçan açtık okullari bi çitap yok, bişe yok hiç. Ordan cetirıdık, daha evelden bile cetirıdık. Bedri'ler bazı Tan'da çalışan...

Ebru Süleyman: E o vakıt Tan nasıl idi orda, galiba bütün entellektüeller toplanmış idi Tan'da cibi cüsteri o vakıtlarda, kasabalılar, Priştineliler?

Şükrü Zeynullah: Benda işleydım Tan'da.

Ebru Süleyman: Po orda işleydınız hepınız. Nasıl idi Tan? Neler yapaydınız? Bayagi daha aktiv idi o vakıt dimi?

Şükrü Zeynullah: Vala çok güzel, çok güzel cideydi. Okadar iyi bir almişidık sırasını, tam manasiyle ciddi bi gazeta çikaydı ki Birlık gazetacilari imrenidi. Hesap et o vakıt şaşırđık ne zaman rahmetli Necati Zekeriya geldi Tan'a. O vakıt Üsküp'ten Tan'a geldi. Ama daha olmadan Tan, daha başlamadan Tan

bızım insanlarımız varidi Üsküp'te da. Deyelim bi Naim Şaban, bi Nusret Dişo varidi. Birlık'te. Ama Necati Zekerıya cibi insana, sora Hasan Mercan'lar, bilmem neler bayagi toplandı. Açmışıdık her yerde köylerde bile, açmışıdık bayılar orda satıldı. Tan gazetasının bayısı. Prizren'de kitapçılar açaydık. Yapaydık bu sergi dil heme, unudım şimdi düşmey aklıma. Ne zaman açılı *sajam* [fuar], kitaplar *sajami*. Sırpçe deylar *sajam* galiba. Nasıl Arnautçe düşey?

Ebru Süleyman: Bilmeym.

Şükrü Zeynullah: Kitaplar, insanlar colidılar bakaydılar kitapları. Sergi, sergi cibi.

Ebru Süleyman: Po.

Şükrü Zeynullah: Büyük sergi. Sergi biraz daha başkadır ama daha büyük sergi. Türkiya'dan ne cetırdik o çitapları Gilan'da, deyelim Gilan'da sereydık o vakıt. İnsanlar alıdı satnalıdı kitapları. Çok ucuz neka adet için bi parayle. Gilan'da sergide hatırlarım çok. Bu kadar kalabalık colurdi bakardılar şeyleri, alırdılar kitapları.

Ebru Süleyman: Tan idi o vakıt...

Şükrü Zeynullah: Tan idi o vakıt...

Ebru Süleyman: Başka gazeteler da varidi dimi? Anlatabılırmısınız onları?

Şükrü Zeynullah: Yok, yok. Yanlız Tan imiştir bi baraka cibi biyerde. Yokıdı o vakıt o bina o gazetacılar binası.

Ebru Süleyman: Gezteciler binası.

Şükrü Zeynullah: Yok, Rilindja orda idi.

Ebru Süleyman: E nerde idi Tan ilk?

Şükrü Zeynullah: Tan'ın gazetasi imiştir, nasıl deyem ben, düşmey aklıma... bilimisin şeyde nerde imiştir Komitet?

Ebru Süleyman: Po.

Şükrü Zeynullah: Arkasında birden, yapışık komitete arkasında. Büyük bina. Şindi orası ceçılmey, nice korzo orası.

Ebru Süleyman: Ha po.

Şükrü Zeynullah: Var o büyük bina, onun arkasında imiştir bi baraka. Hala durur o baraka.

Ebru Süleyman: Hala duri.

Şükrü Zeynullah: Orda Tan. Ama ne zaman oldi o bina Rilindja [anlaşılmay] Tan da oraya ceçti. Oraya ceçti.

Ebru Süleyman: Oraya ceçtiniz. Demek üç gazeta orda oturidınız.

Şükrü Zeynullah: Üç gazeta, Rilindja en kuvetli imiştir. Tabi.

Ebru Süleyman: E Şüçri amca haçan idınız cenç ya da haçan idınız daha ufak içez, kasabada nasıl vakıt ceçridiniz? Neler yapaydınız?

Şükrü Zeynullah: Kasabada, kasabada, her şeyi düşünidik yaratalım bişeyler, yapalım bişe, yapalım bişe. Ama severdik ta çikalım mesire yerleri varidi çok şeyde, bu Priştine dışında. Deyelim Sofalia'yi duymışsın Sofalia'yi. Ne demek Sofalia bilisin.

Ebru Süleyman: Yok bilmeym.

Şükrü Zeynullah: Sefali Yer. Sefali-yer, Sofalia.

Ebru Süleyman: Oraya çikardınız.

Şükrü Zeynullah: Sefali Yer. Cençler orasını begenirdi çok. A büle adamlar, uliceler, onlar Taukbahçe'ye ciderdi daha yakın orasına. Orda varimiştir bi çeşme, şte içi cün üç cün eveli bi çeşme varimiştir Sefali Yer'de çi yokimiştir insan ne imrenmezdi. O yemyeşil taş, o süsli lülesi, o uzunca oyulmuş, güzelce teknesi odundan. Etrafi kır çiçekler, arkasi bayır. Süs ağaçlari hem meyve ağaçlari. Nasıl citmeyesin orya ceçiresin serbest cününi. Vala okadar iyi mesire yerleri varimiştir. Dil yalnız Girmi'nın şeyde, varimiştir Sıktaş bölgesi mesela. Varimiştir Taşlice, orda baglarda oldi. Sıktaşlarda da baglar. Girmi'da varimiştir, hala da var taş madeni.

Bütün camilar, aşçeriya binalari Osmanli'dan sonra hep o taşlardan olmuştur. Camilar ya hanci klise ya bişe. Girmi'da taş madeni hala var orda ama bu taraflarda baglar imiştir çok. Priştine çok degerli büyük. Priştine'de varimiştir, yani Girmi'da en ağır, en tehliçeli yabani hayvanları. Ayılar, yabani domuzlar. Bi kediler varimiştir binerdi agaca atlardi 'tıp' üstüne. Ama korkudurdi, bişe yapmazdi, yabani kedi.

Ne deyem ben. Osmanlilar ne zaman celir... şindi niçin dedim yapmamış burada yerleşim yerini bu İmperatorlugu Romaliların, nerde yapmış? Yapmış yigirmi kilometre uzak, Ulpiana'yi. Ulpiana'yi yapmış. Neden bubirleri yapmamış? Lazım yapsın kilometrelerce hudut *zidinalar* [duvarlar], kaleler düşmanlar cirmesın, hem yabani hayvanlar. Ama ne yapaydi yabani hayvanlari Osmanlilar? Büyük akıl, nice bitti savaş nerde yaşaydi yabani ilanlar en çok alidi yavrilarını cütüridi evlere. Her üçüncü ya derdinci eve ilani veridi. Onlar da bunarlari yanına yapaydilar bi sürmeler cibi bişe. Orda su, şey; o ilan orda, o ilancik ufak büyüydü, ne zaman yetişidi biyere kadar aynı yerde nerde almış o ilani Osmanlı aşçerleri, yetkilileri aynı o yere cütüridi.

Kurtlari; kurtlar varimiştir çok. Kurtlari alırdilar yavrilarını, evcilleştirirdilar sora cütürirdilar şeye. Orda sıkamazdi, o kurtlar büyüydü, sıkamazdi başka kurtlar hucum etsın insanlara. Onun için bucün yemin edeym okadar zaman ceçmiştir bi insana bu kadar bi damla kan akmamıştır yabani hayvanlardan. A okadar yabani hayvan var çok. Osmanliların şeysiyle [müdahalesiyle]. Kurtlar ne zaman uzun kış olurdi; soğuk, kar, şey kalırdilar aç yok ne yesınlar; birinci evlere Gırmi'nın aşarisında, nerde klise mahallesi var orya celırdilar pencerelere çi versınlar yesınlar yemek. Açardilar pencereyi, alırdilar yanına kurti donmasın. Verırdilar yesınlar, cene kurt ciderdi. Bütün kurtlar evcil olmişidi. O yabani kediler, o ilanlar ısırılmazdi gari. Ben ilanların yanında, büyük tepsi kadar ilanın yanında oturmuşım saatlarce. Vallahi billahi oturmuşım ayakta, bir butaraf bir daha butaraf; bişe veç bakaydi ne yapaym, benda bakaydım ne yapay. Cüzlerim çiksin. Bu kadar kalın, şte tepsi sarılmış ilan, oturim yanında o da bakay ben da bakaym Gırmi'da.

Ebru Süleyman: E Şüçri amca colalım daha biraz şimdiçi vakıtlara yaklaşıalım. Düşey mi aklına haçan başladı karışsın yeniden burda siyaset 1970'ler 80'ler ne başladı protestolar? Demek o tam savaştan peşin bi içi dekada ne varidi, ne karışıklıklar olidi, hatırlaymısın onlari? Nasıl idi atmosfera kasabalarda, neler olidi?

Şükrü Zeynullah: Bu 60'larda mi?

Ebru Süleyman: Yok 70'lerde, 80'lerde.

Şükrü Zeynullah: A yok, yok idim burada. Citmiş idim anama, hastalandı anam, orda yaşadım yirmi sene hazır.

Ebru Süleyman: Yirmi sene annenizin yanında yaşadınız.

Şükrü Zeynullah: Yaşadım anamle.

Ebru Süleyman: Sora ne vakit dündünüz buraya?

Şükrü Zeynullah: Dündüm bi on yedi sene evel.

Ebru Süleyman: Demek harptan sora.

Şükrü Zeynullah: Harptan sora. Onun için bilemem okadar o şeyi anlatayım. O vaziyeti, o durumu. Olsun çi duyaydın, bilidin ama...

Ebru Süleyman: Dilidınız burda.

Şükrü Zeynullah: Ben Türkiya'da bağlandım bu, deyelim çok yazılarımı basmıştırlar Ankara'da. Deyelim varimiştir Balkanlar dergisi, var mi?

Ebru Süleyman: Po.

Şükrü Zeynullah: Ankarada ne çikay.

Ebru Süleyman: Evet.

Şükrü Zeynullah: E ne cütürmişim, hangi şiirimi mi, yazimi mi hepisini yazmıştırlar. Hiç *osbijetmemişlar* [ceri çevirmemişlar]. Ütey cün yazdım bi şiir bile... Bilmeym aciba oldum mi bi hanci biraz bi yardımcı yokmi?

Ebru Süleyman: Po, çok yardımcı oldunuz.

Şükrü Zeynullah: Biraz açık saçık. Ama nasıl bilmedim bak pişmanyım çok çi sıralayam. Ne zaman sen diverdın...

Ebru Süleyman: Ne isteym soram?

Şükrü Zeynullah: Sırasını, demek tam sanın geleceğini, sıralayam orda bi liste yapam. Daha çabuk bitirirdik hem belçim daha ey bitirirdik. Babana unutma selam süleyesın.

Ebru Süleyman: Aleyçüm selam.

Şükrü Zeynullah: Dostum imiştir. Severdi o da beni. Ama olmadı vaktımız çok oturalım. A varidi arkadaşlarım banım. Asçeriyaya ne zaman cittim yalnız on ay yaptım asçer, fakulteyle ştüle idi. Onbir ay yapacağına, citmedim istirahat edem uzak idik. Yedi tane Gilanlı varimiştir biyerde.

Ebru Süleyman: Asçeriyada. Nerde yaprınız?

Şükrü Zeynullah: Sinye, Sinye. O da dır Türk ismi dalmatça. Sinj, duymişsin. Drnić var. Drnić kasaba, o da yakın idi. Orda bi vakit, Türkiya zamanında dervişler varımiş, demek teçeler, ama Drnić şimdi deylar. Derviş bak Hırvatistanda Türkler. Hep işaretlerini cüridim Türklerin Hırvatistan'da. Deniz kıyından. O vakit Dubrovnik'ta imiştir Türklerin Türkiya'nın. Ama yaptı *Dubrovak Republik, Republika e Dubrovnikut* anlaymısın oldi? O mukayet olidi aşçerler çalınmasın eczane. İlç eczane Avrupa'da Dubrovnik'ta açılır, e ilaçlar, şeyler çalınmasın, bilmem ne olmasın. Cene Osmanlilar dikkat edeydi oraya. Şte büle. Napam, işallah çıkar bişe.

Ebru Süleyman: Çok teşekkür, çok teşekkür muhabbet için.

Şükrü Zeynullah: [Arnautçe] *Mërzita edhe juve a? Valla jeni lodh t'u ngu. Masi s'po dishe ti [i drejtohet kameramanës]. Duhet me ditë bre, një gjuhë një njeri është. A din tre mijë fjalë ka zyrtarisht nga Truqishtja në Shqip. Kangat ma t'bukura Shqipe, Shqiptare popullore, dashurijene mesjetë kanë dalë në gjuhën Shqipe kohë Trukisë. Sot nuk këndohën ata, pse? Çdo e dyta apo e treta fjalë Turqisht është, e kanë hjekë. Mere me mend! Dynjaja knon ato meloditë e veç Shqiptarët që e kanë kriju spo knon. Shqipnija prej radjos po ngoj ato e Kosova s'po jep. Pse? Pse ka ndonjë fjalë Turqe.*

Mo bre ma afër se Trukun s'ki. Shqiptari s'ka as Turku ma afër se Shqiptarin ashtu [anlaşılmay]. Me fe me krejt a din. Për shembull, "Gjemb mbi gjemb këndon bylbyli". A ke ni këtë këngë? Jo. "Vaj si kenka bo dynjaja". A e din edhe këtë? S'e din. "Vaj si kenka bo dynjaja". Dynja do me thonë botë, e për çato spo knojnë. "Vaj si kenka bo bota". S'po mundët, nëse përkthen atë herë prishet. "Mos lufto boll me kanë gjallë, punon njeri fukaraja paska ndodhur pa igball". Ani ato fjalte tjera [anlaşılmay]. Me kajtë për qat kange. Apo "Karanfili që ka shkodreve, me dit sa t'bukra janë". Qëto kangët, s'po ninë tash. Boll keq valla, une e kom merak këto kanga. E Shqipninë nëse e çelë e ninë. Qyre çfarë gabime e bojme na. Kemi kështu kryve nga Shqiptarët kangët {elle başına vuri}.

Sizi da sıktım sanırım? Dinlerçe yorulunuz. Madam sen anlamaymışsın [kamaremana dey]. Lazım imiştir bilesın, bir lisan bir insandır. Bilimisin çi Arnauçede var resmi olarak üç bin kelime Türkçe'den. En isla Arnauçe şarkılar, Arnauçe halk şarkıları ortaya çıkmıştır Türkiya zamanında. Şimdi onlar sülenmey, niçin? Çektılar niçin her içinci üçüncü laf Türkçedir. Al akıla! Bütün dünya o melodileri süler ama veç Arnautlar ne çıkarmış oni haykırmazlar. Arnautlugun radyosi verir ama Kosova'nın vermez. Niçin? Se var hanci laf Türkçe.

Yapma bre se Türk'ten daha yakının yok. Arnautun Türk'ten Türk'ün Arnauttan daha yakın [ankaşılmay]. Dinle herşeyle, bilimisin. Mesela "Dal dalın üstüne bülbül süler". Bu şarkiyi duydun mi? Yok "Vay nasıl olmuş dünya". Buni bilimisin? Bilmeysin. "Vay nasıl olmuş dünya" Dünya [Türkçe] bota [Arnauçe] demektir, e onun için sülemeylar. "Vay nasıl olmuş bota". Olmay, çevırırsen o zaman bozuli. "Savaş etme hayatta olmak vafir, insan işler fukara ise igbalsız imiş". Cene o diğer laflar [ankaşılmay]. Aglamak için o şarki. Ya da "Bayırlardaçi karanfil ne var, bilsan ne kadar cüzeldir". Bu şarkılar, şimdi

bilinmey. Baş fena valla, banım çok merakım vardır bu şarkılara. E Arnautluga aarseniz duyarsınız. Ne yalnızlıklar yaparsık biz. Başımızdır büle Arnautların, şarkılar için {elle başına vuri}.